

Διανοούμενοι και εξουσία*

ΜΙΑ ΣΥΝΤΟΜΗ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΡΟΥΜΠΙΑΤΗ ΜΕ ΤΟΝ
NOAM CHOMSKY

Γ.Ρ. *Κύριε Τσόμσκι*

Είστε ένας διανοούμενος που εργάζεται μέσα στο καπιταλιστικό σύστημα. Πώς χρησιμοποιούνται οι διανοούμενοι απ' αυτό;

Ν.Τ. Σε κάθε σύγχρονη κοινωνία, κάθε βιομηχανική κοινωνία, οι διανοούμενοι είναι υπεύθυνοι για το ιδεολογικό σύστημα. Έχουν δηλαδή καθήκον να διαμορφώνουν συνειδήσεις και αντιλήψεις. Τώρα, τι πρέπει να κάνουν και τι κάνουν, είναι δυο διαφορετικά πράγματα. Ένας πραγματικός διανοούμενος πρέπει να ενδιαφέρεται για την αλήθεια. Πρέπει να ερευνά τη φύση της εξουσίας, τον τρόπο της λειτουργίας της, να βοηθάει το λαό να κατανοήσει τις συνθήκες της ζωής του. Αυτό σημαίνει ότι οφείλει να ασκεί κριτική στις υπάρχουσες δομές. Η κύρια αποστολή του είναι η κριτική ανάλυση και η ερμηνεία των θεσμών - των πολιτικών, κοινωνικών, οικονομικών και πολιτιστικών θεσμών- με στόχο να τους εκλαϊκεύσει και να καθορίσει τα πλαίσια μέσα στα οποία θα δράσει ο λαός.

"ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΤΕΤΡΑΔΙΩΝ

Η συνέντευξη αυτή δόθηκε από τον Noam Chomsky στον Γιάννη Ρουμπιάτη το τέλος 'Ις άνοιξης του 1984, αποκλειστικά για τα «Τετράδια».

Στις περισσότερες φορές, όμως, δεν κάνουν τίποτε άλλο παρά να υπηρετούν την εξουσία και η δράση τους έρχεται σε αντίθεση με την ιδανική αποστολή τους. Είναι το μέσο με το οποίο η καθεστηκία τάξη διαμορφώνει και επιβάλλει στο λαό τις απόψεις της.

Αυτόν ακριβώς το ρόλο των διανοουμένων προέβλεψε με τη μεγάλη διορατικότητα του, ο Μπακοϋνιν πριν από ένα περίπου αιώνα. Προέβλεψε ότι η διανόηση θα πέσει στα χέρια δύο κατηγοριών ανθρώπων. Πρώτον εκείνων που προσπαθούν να κατακτήσουν την εξουσία για τον εαυτόν τους εκμεταλλευόμενοι τους λαϊκούς αγώνες, τους αγώνες της εργατικής τάξης για να κερδίσουν την κρατική εξουσία και να εγκαθιδρύσουν την αποκαλούμενη «ερυθρά γραφειοκρατία». Το πιο αμείλικτο και απάνθρωπο σύστημα κυριαρχίας στην ιστορία του ανθρώπου δημιουργείται πάνω στη βάση της εκμετάλλευσης των λαϊκών αγώνων. Αυτό ακριβώς συνέβη με τα μαρξιστικά κινήματα. Ο Λενινισμός είναι απλώς ένα σύστημα που χρησιμοποιεί τη διανόηση με σκοπό να καταλάβει και να ασκήσει την εξουσία με κτηνώδη τρόπο, γιατί με αυτό τον τρόπο ασκείται η συγκεντρωτική εξουσία. Και μπορεί να καταλάβει κανείς γιατί ο Λενινισμός έχει μια τέτοια στάση απέναντι στη διανόηση και μάλιστα σ' αυτήν που αποκαλείται «αριστερή» διανόηση. Ο Λενινισμός -είναι αλήθεια- έχει τις ρίζες του στο Μαρξισμό. Αλλά η λενινιστική ερμηνεία του μαρξισμού είναι μια ιδεολογία που υποστηρίζει ότι έχεις το δικαίωμα να πάρεις την εξουσία και μπορείς να το κάνεις στο όνομα της εργατικής ή της αγροτικής τάξης. Στην πραγματικότητα αυτή είναι η πρακτική των λενινιστών διανοουμένων. Στη Σοβιετική Ένωση, για παράδειγμα, μετά την μπολσεβίκικη επανάσταση το πρώτο πράγμα που έκαναν ο Λένιν και ο Τρότσκι ήταν να εξαλείψουν το εργατικό κίνημα. Ο Λένιν και ο Τρότσκι παίρνοντας την κρατική εξουσία στα χέρια τους και γινόμενοι κυρίαρχοι χάρη στην λαϊκή επανάσταση, κινήθηκαν αμέσως έτσι ώστε να καταστρέψουν τους θεσμούς της επανάστασης. Το πρώτο πράγμα που έκαναν ήταν να απογυμνώσουν τα Σοβιέτ, να βάλουν μπρος μια διαδικασία για την στρατιωτικοποίηση της εργασίας και να εγκαθιδρύσουν ένα σύγχρονο ολοκληρωτισμό. Με τον τρόπο ακριβώς που προέβλεψε ο Μπακοϋνιν έδρασε η αριστερή διανόηση. Μια πρόβλεψη που προήλθε από μια ανάλυση σε βάθος της φύσης της διανόησης και της φύσης της σύγχρονης κοινωνίας.

Σύμφωνα πάντα με τον Μπακοϋνιν, υπάρχει και μια δεύτερη κατηγορία διανοουμένων οι οποίοι αναγνωρίζοντας πως δεν μπορούν να κατακτήσουν την εξουσία ταυτίζονται με το υπάρχον σύστημα και γίνονται υπηρέτες του. Είναι αυτό που συμβαίνει στις καπιταλιστικές κοινωνίες. Γίνονται εκπρόσωποι του υπάρχοντος συστήματος και αποδεχόμενοι τυφλά τις αρχές της ιδεολογίας του καπιταλιστικού κράτους, αναπαράγουν ακόμα και την ιστορία ώστε να συμφωνεί με αυτές τις πεποιθήσεις. Και τα αποτελέσματα είναι θεαματικά" αντιπροσωπευτικότερο παράδειγμα οι Ηνωμένες Πολιτείες. Υπάρχει, όμως, διαφορά από τα ολοκληρωτικά συστήματα. Η κατηγορία αυτή ενεργεί υπό την απειλή της δύναμης. Κάνουν ό,τι κάνουν για τα προνόμια και τις επιβραβεύσεις που αποκομίζουν όλοι οι υποτακτικοί.

Για ένα δημοκρατικό σύστημα είναι πάρα πολύ σημαντικό να διαθέτει ένα

αποτελεσματικό «σύστημα καθοδήγησης»· πιο σημαντικό απ' ό,τι είναι για ένα φασιστικό ή ολοκληρωτικό κράτος. Συνειδητοποιώντας αυτή την αλήθεια πριν από 60 χρόνια ο Αμερικάνος δημοσιογράφος και διανοούμενος Γουόλτερ Λίπμαν υποστήριξε ότι για την δημοκρατία είναι απαραίτητο να κατασκευάσει τη συναίνεση. Και έχει απόλυτο δίκαιο.

Σε μια κοινωνία όπως η αμερικανική, όπου κανόνες είναι η ισχύς και η βία, δεν μπορείς να ασχολείσαι με το τι σκέπτονται οι άνθρωποι. Όσο είναι υπάκουοι, πρέπει να δημιουργήσεις ένα σύστημα καθοδήγησης και ελέγχου. Πρέπει να κατασκευάσεις τη συναίνεση. Και αυτό είναι το καθήκον των διανοουμένων. Ο Μπακοϋνιν προέβλεψε, λοιπόν, σωστά. Ο διανοούμενος σε μια σύγχρονη φιλελεύθερη δημοκρατική κοινωνία πρέπει να ξεδεύσει όλη την ενεργητικότητα του στο να κατασκευάσει τη συναίνεση, να διαμορφώσει συνειδήσεις, αντιλήψεις τέτοιες που να υπηρετούν τις ανάγκες του υπάρχοντος συστήματος.

Γ.Ρ. Ποιος είναι ο ρόλος των εφημερίδων; Ο αγγλοσαξωνικός τύπος είναι αντικειμενικός;

Ν. Τ. Νομίζω πως είναι μια περίπλοκη ιστορία. Κατά την άποψη μου η αγγλοσαξωνική δημοσιογραφία έχει μια παράδοση. Να περιγράφει με σχετική αντικειμενικότητα γεγονότα. Και οι Αμερικανοί και Βρετανοί δημοσιογράφοι είναι συνήθως επαγγελματίες. Όταν οφείλουν να περιγράψουν κάτι, το περιγράφουν έτσι όπως ακριβώς το βλέπουν. Όταν θέλω να μάθω κάτι -ας πούμε τι συμβαίνει στην Ινδία- εμπιστεύομαι έναν Αμερικανό ή ένα Βρετανό δημοσιογράφο περισσότερο από οποιονδήποτε άλλο. Υπάρχουν, βέβαια, και εξαιρέσεις. Το ερώτημα, ωστόσο, είναι πώς ερμηνεύουν αυτό που βλέπουν. Τι θυμούνται και τι ξεχνούν. Πως δηλαδή ολοκληρώνεται η διαδικασία της περιγραφής ώστε να διαμορφωθεί μια κάποια άποψη που θα δοθεί στο κοινό. Και σ' αυτό ακριβώς το σημείο εισέρχεται ο «ιδεολογικός έλεγχος», ο οποίος είναι πολύ αποτελεσματικός.

Ένα παράδειγμα: Όταν οι Σοβιετικοί επενέβησαν στο Αφγανιστάν το 1979, όλοι οι δυτικοί είδαν αυτό που ακριβώς έγινε: σοβιετική εισβολή στο Αφγανιστάν. Οι Σοβιετικοί είπαν ότι τους κάλεσαν, και αυτό τυπικά είναι αλήθεια. Ο «Εκόνομιστ» σχολιάζοντας αυτή τη δικαιολογία έγραψε: «μια εισβολή είναι εισβολή εκτός αν οι εισβολείς προσκλήθηκαν από μια νόμιμη κυβέρνηση. Και φυσικά αυτή η κυβέρνηση δεν είναι νόμιμη». Μετά από αυτό το τελευταίο δεν έχουμε καμιά αμφιβολία. Απορρίπτουμε τον ισχυρισμό της Σοβιετικής Ένωσης ότι επενέβη για να προστατεύσει το Αφγανιστάν. Το σύστημα της σοβιετικής προπαγάνδας, όμως, υποστηρίζει πως έσωσαν το Αφγανιστάν από τους τρομοκράτες που είχαν ερείσματα στο εξωτερικό. Υπάρχει ένα στοιχείο αλήθειας στο ότι οι Αφγανοί αντάρτες είναι τρομοκράτες. Κατέστρεψαν περίπου το 50% των σχολείων, των νοσοκομείων κ.λπ. στο Αφγανιστάν. Και φυσικά υποστηρίζονται από την CIA. Αλλά αυτό δεν έχει σημασία. Η σοβιετική επέμβαση δεν ήταν για την άμυνα του Αφγανιστάν, ήταν μια επίθεση κατά του Αφγανιστάν και αυτό το καταλαβαίνουμε όλοι. Τώρα ας γυρίσουμε στην δική μας πλευρά. Τον περασμένο χρόνο, συνέβη κάτι ενδιαφέρον. Από το ραδιοσταθμό της Μόσχας ένας ρε-

πρότερ ονόματι Βλαντιμίρ Ντάνγιεφ, καταδίκασε τη σοβιετική εισβολή στο Αφγανιστάν και κάλεσε τους Αφγανούς να αντισταθούν στους εισβολείς. Σε πέντε μέρες, οοστόσο, κλείστηκε σε ένα νοσοκομείο και ύστερα από λίγο καιρό βγήκε και επανήλθε στο ραδιόφωνο. Και οι Σοβιετικοί αναρωτήθηκαν: δεν τιμωρήθηκε; Η απάντηση ήταν όχι, δεν μπορείς να τιμωρήσεις έναν άρρωστο άνθρωπο. Στη Δύση θεωρήθηκε σαν ένα παράδειγμα της τρομοκρατίας του σοβιετικού ολοκληρωτικού συστήματος. Αλλά ας ρίξουμε μια ματιά στη Δύση να δούμε τι συνέβη εκεί.

Το 1962 -πάνε ήδη 22 χρόνια- οι αμερικανοί επετέθησαν στο Βιετνάμ. Αλλά δεν υπήρξε ένας Ντάνγιεφ στις Ηνωμένες Πολιτείες να αποκαλέσει εισβολή την αμερικανική επίθεση στο Βιετνάμ. Για το δυτικό ιδεολογικό σύστημα υπάρχουν απλώς κάποιες παρεκκλίσεις, εκτροπές. Η επιχείρηση στο Βιετνάμ μπορεί να χαρακτηριόσθηκε λάθος ή μη συνετή πράξη, αλλά ποτέ επίθεση, επέμβαση. Τα 22 τελευταία χρόνια διάβασα προσεκτικά τον αμερικανικό Τύπο και δεν βρέθηκε ούτε ένας άνθρωπος να γράψει ή να πει από τα μαζικά μέσα ενημέρωσης ότι οι Αμερικανοί επενέβησαν στο Βιετνάμ. Δεν υπάρχει ούτε ένας Βλαντιμίρ Ντάνγιεφ στις ΗΠΑ και οι άνθρωποι δεν καταλαβαίνουν για ποιο πράγμα τους μιλάς. Νομίζουν ότι οι αμερικανοί προσπάθησαν να σώσουν το Βιετνάμ από τους τρομοκράτες που υποστηρίζονταν από την άλλη πλευρά. Αλλά και στην Ευρώπη πολύ λίγο συζητείται η αμερικανική επίθεση στο Βιετνάμ. Και φυσικά οι αμερικανοί υποστηρίζουν ότι τους προσκάλεσε η κυβέρνηση της χώρας. Και αυτό είναι τυπικά αλήθεια. Αλλά για να γυρίσουμε στον «Εκόνομιστ», μια επέμβαση είναι πάντα επέμβαση εκτός αν γίνει μετά από πρόσκληση της νόμιμης κυβέρνησης και η κυβέρνηση που μας προσκάλεσε ήταν ακριβώς μια κυβέρνηση ανδρείκελων που υποστηρίχθηκε από τις ΗΠΑ για να τους καλέσει να επέμβουν.

Το σχέδιο του Αντώνη Κυριακούλη «Υψηλή διανόηση» είναι παρμένο από μιν αφίσσα που περιλάμβανε το 5ο τεύχος του περιοδικού «Ανοιχτό θέατρο», Αθήνα [1972].

Και αν ένας αμερικανός δημοσιογράφος τολμήσει -ακόμα και σήμερα μετά από 22 χρόνια- να μιλήσει στην τηλεόραση ή το ραδιόφωνο για αμερικανική επέμβαση στο Βιετνάμ και καλέσει τους βιετναμέζους να αντισταθούν στην αμερικανική εισβολή, θα σταλεί προφανώς στο νοσοκομείο και όλοι θα τον περάσουν για τρελό.

Η όλη διαμάχη στις Ηνωμένες Πολιτείες είναι ανάμεσα στα «γερόκια» και στις «περιστερές». «Γερόκια» είναι εκείνοι που πιστεύουν ότι αν συνεχίσουμε να πολεμάμε, θα νικήσουμε. Οι «περιστερές» λένε είναι μια χαμένη υπόθεση, όσο και να πολεμάμε, δεν μπορούμε να νικήσουμε. Η διαμάχη σήμερα γίνεται για το αν η Νικαράγουα και η Κούβα βοηθούν τους αντάρτες του Σαλβαδόρ. Τα «γερόκια» λένε:

Εμείς πρέπει να τους σταματήσουμε και να επιτεθούμε στη Νικαράγουα. Οι «περιστερές» λένε: κοιτάξτε μπορεί και να μην το κάνουν- δεν έχετε αποδείξεις. Και είναι αλήθεια ότι δεν έχουν συγκεκριμένες αποδείξεις. Αλλά το ερώτημα είναι άλλο. Αν οι νικαραγουανοί πρέπει να βοηθήνε τους αντάρτες του Σαλβαδόρ. Και η απάντηση είναι ναι. Καθένας πρέπει να βοηθά τους αντάρτες του Σαλβαδόρ γιατί πρέπει να βοηθούνται οι λαοί που μάχονται εναντίον μιας συμμορίας εγκληματιών που υποστηρίζονται από τις ΗΠΑ. Γιατί οι ΗΠΑ ανέβασαν στην εξουσία τους εγκληματίες του Σαλβαδόρ που σφάζουν το λαό της χώρας, ο οποίος πρέπει φυσικά να αμυνθεί.

Αλλά στις Ηνωμένες Πολιτείες κανείς δεν αναρωτιέται βέβαια αν πρέπει να υποστηριχθεί η Νικαράγουα. Αν τολμήσεις να το πεις σ' έναν αμερικανό θα σε περάσει για τρελό. Δεν καταλαβαίνει για ποιο πράγμα μιλάς. Είναι βασική αρχή του συστήματος ότι οι ΗΠΑ έχουν το δικαίωμα να δολοφονούν και να καταστρέψουν όποιον θέλουν. Αυτό θεωρείται άμυνα. Εκατοντάδες χρόνια βασανίζουμε τη Λατινική Αμερική.... Ο ρόλος της διανόησης είναι να διαμορφώσει αυτή ακριβώς την πεποίθηση.

Γ.Ρ. *Υπάρχει αριστερά στις Ηνωμένες Πολιτείες;*

Ν.Τ. Η έννοια δεξιά και αριστερά στις Ηνωμένες Πολιτείες δεν σημαίνει πολλά πράγματα. Οι αμερικανοί είναι κατά κάποιον τρόπο απολιτικοί. Δεν υπάρχει κομματικό σύστημα. Δεν υπάρχουν κόμματα της αριστεράς με τη δομή των αριστερών κομμάτων. Από την άλλη πλευρά, οι αμερικανοί είναι πολυ ατομιστές.

Από τις σφυγμομετρήσεις της κοινής γνώμης φαίνεται πως αν και κανείς από τους πολιτικούς δεν υποστήριξε ότι ο πόλεμος του Βιετνάμ ήταν από την αρχή ένα λάθος, η πλειοψηφία του λαού το πιστεύει. Και το ίδιο συμβαίνει και σε άλλα θέματα. Για παράδειγμα: με το πρόβλημα του Σαλβαδόρ η αμερικανική κυβέρνηση προσπάθησε να εισβάλει στο Σαλβαδόρ εδώ και τρία χρόνια αλλά δεν μπόρεσε τελικά να το κάνει εξαιτίας της μεγάλης αντίδρασης της κοινής γνώμης. Οι μισοί περίπου αμερικανοί λένε ότι θα αντιδράσουν αν οι ΗΠΑ στείλουν στρατό στο Σαλβαδόρ. Αυτό σημαίνει πως θα υποστηρίξουν τους στρατιώτες που θα αρνηθούν να πολεμήσουν και είναι ένα απολύτως υγιές φαινόμενο. Δες επίσης, το αμερικανικό κίνημα ειρήνης. Δεν νομίζω πως έχει αναπτυχθεί παρό-

μοιο σε άλλη χώρα. Είναι ένα μεγάλο λαϊκό κίνημα. Εγώ προσωπικά έχω πάρει μέρος σε αρκετές παράνομες δραστηριότητες. Υποστηρίζοντας τους λιποτάκτες, βοηθώντας τους έξω από την χώρα κλπ. Και η κυβέρνηση δεν μπορούσε πραγματικά να χρησιμοποιήσει τη δύναμη της εναντίον μου.

Αλλά αυτό δεν μπορεί να ονομασθεί αριστερά. Οι αμερικανοί προσπαθούν απλώς να μην πειθαρχούν. Επιφανειακά φαίνονται υπάκουοι και πρακτικοί. Αν αφαιρέσεις όμως το λεπτό αυτό κάλυμμα θα ανακαλύψεις έναν κάποιο σκεπτικισμό για τους θεσμούς. Δεν υπάρχει οργάνωση, δεν υπάρχουν δομές, πνευματική παράδοση. Το σύστημα καθοδήγησης λειτουργεί μόνο επιφανειακά. Μεταξύ των διανοουμένων λειτουργεί πάρα πολύ καλά. Οι διανοούμενοι είναι στις περισσότερες χώρες οι πιο ηλίθιοι, το πιο καθοδηγούμενο τμήμα της κοινωνίας. Από αυτούς διευθύνεται το καθοδηγητικό σύστημα. Πρέπει να μιλούν, να εξηγούν ποιο είναι το σωστό. Το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού είναι ένα είδος αριστερών και μερικοί από αυτούς είναι εντελώς απείθαρχοι και αυτό είναι πολύ υγιές.